

**ԳԻՐՔԸ ԵՎ ԸՆԹԵՐԳԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ XXI դարի բանավեճերում
(գրադարանային-տեղեկատվական վերլուծություն)⁵⁶**

Գագիկ Սուքիասյան

Բանալի բառեր՝ բանավեճ, տեղեկատվական և տեխնոլոգիական հաղորդակցություն, ընթերցանություն, գրագիտություն, կիբեռհարձակում, գրադարանային-տեղեկատվական աղբյուրների անվտանգության ապահովում:

Համակարգչային-տեխնոլոգիական միջոցների լայնամասշտաբ զարգացումները, որոնք հիմնականում հատուկ են արևմուտքի երկրներին, դրանց ներդրումը տնտեսության, մշակույթի, կրթության և այլ ոլորտներում, առաջ են բերել մի շարք խնդիրներ: Մի կողմից՝ ընթերցանության ձգնաժամն և գրադարանային-մատենագիտական գործի կատարելագործում, մյուս կողմից՝ տեխնոլոգիական (վիրտուալ) միջավայրում կիբեռհարձակումների դեմ պայքար՝ տեղեկատվական աղբյուրի օբյեկտիվությունը պահպանելու համար, մեկ այլ դեպքում՝ հասարակության գրագիտության բարձրացման նպատակով գրականության սպասարկման և հաղորդակցության որակական ապահովում:

Աղբյուրների համեմատական ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ XXI դարի տեղեկատվական հասարակարգի զարգացումներում լրջագույն դեր ունեցող այդ խնդիրները չունեն միասնական լուծում և մասնագիտական շրջանակներում շարունակում են բանավեճերի առիթ տալ: Առաջ են եկել տարակարծություններ՝ կապված իրական գրքի համեմատ էլեկտրոնային (համակարգչային) տեղեկատվության «գերազնահատման» և իրական գրքի՝ որպես ընթերցանության օբյեկտի դերի «նվազեցման» հետ: Այդ տեսանկյունից ուշագրավ է ընթերցանության բնագավառի ամերիկացի մասնագետ Ն. Կապլանի «Կարդալ կամ չկարդալ. ազգային կարևոր հարց» գեկույցը (2007թ.), որում նշվել են.

1. Երեխաների և դեռահասների շրջանում ոչ ծրագրային ընթերցանության պատմական ցուցանիշների նվազում:

2. Ավագ դասարանցիների շրջանում ընթերցանության ունակությունների աստիճանաբար անկում:

3. Ընթերցանության ունակությունների անկում մեծահասակների մոտ:

Այս միտումները հաստատվել են գեկույցի՝ ապագա ընթերցանության վերաբերյալ հանրագումարային հետևյալ դրույթով. «Գրքերի ընթերցանությունը հաճույքի համար ազատ ժամանակ ուղիղ համեմատական է ընթերցանության որակի հետ այնպես, որ երբ պահանջումները բավարարման համար ցածրանում են ընթերցանության ցուցանիշները, մենք նկատում ենք նաև ընթերցանության որակի նվազումը» [1]:

Ամերիկացի մեկ ուրիշ ուսումնասիրող՝ Նյու Յորքի հանրային գրադարանի աշխատակից Էնտոնի Գրաֆտոնը «Նյու Յորքեր» հանդեսում գրել է. «Համակարգիչը և ինտերնետը արմատապես փոխել են ընթերցանության բնույթը, քան ցանկացած տեխնոլոգիա՝ սկսած տպագրական մեքենայի ստեղծման ժամանակից» [2]: Առա-

⁵⁶ Հոդվածն ընդունվել է 16.02.18:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել ՄՍՀ հայոց լեզվի ամբիոնը:

ջին հայացքից թվում է, թե «Գուտենբերգի դարաշրջանի ավարտին մասին շրջանառվող հայտարարության մեջ թերություն չկա: Մինչդեռ Գրաֆտոնը պաշտպանում է նաև հակառակ կարծիքը, համաձայն որի՝ «մենք ամեն դեպքում մեր գրադարանների և արխիվների կարիքն ունենք» [3]:

Անհրաժեշտ է նշել, որ գրքերի թվայնացման և ինտերնետից (համացանցից) օգտվելու մատչելիությունը գնահատվում է ոչ միայն Նյու Յորքի հանրային գրադարանում (որի ֆոնդը ավելի քան 53 մլն միավոր է): Բայց, եթե տվյալ գործում պահանջվում են ավելի խորը մասնագիտական գիտելիքներ, ապա կարելի է հաստատել, որ տեխնոլոգիական միջոցները երբեք չեն կարող փոխարինել գրքի («փաստաթղթի») բնագրին, գրադարանավար-մատենագետին, գրադարանին ընդհանրապես՝ որպես տեղեկատվական համակարգի: Ավելին՝ տեխնոլոգիական ոչ մի միջոցի, այդ թվում էլ էլեկտրոնային գրադարանին վիճակված չէ դուրս մղել «կենդանի գիրքը», որովհետև ոչ բոլոր գրքերը կարելի է գտնել թվային վերսիայում, և ամեն ինչ չէ, որ կարելի է թվայնացնել՝ վատնելով աշխատաժամանակ և մեծ գումարներ:

Փաստորեն «պահպանություն» և «մատչելիություն» հասկացությունները խորհրդանշում են ժամանակակից գրադարանների (ինչպես նաև՝ արխիվների և թանգարանների) գործունեության հիմնական ուղղությունները, սակայն ունեն տարբեր ընկալումներ և հակադրելի են: Այսպես՝ գրքի պահպանության մասին խոսելով հաճախ հասկացվում է լոկ որպես նյութական օբյեկտի պահպանում՝ նրանից ընթերցողին (սպառողին) ինֆորմացիա փոխանցելու համար (շրջանցելով նրա մշակութային արժեքը): Եվ պատահական չէ, որ շատ գրադարաններում պահպանված ամբողջ գրավոր (տպագիր) ինֆորմացիան համառորեն փոխադրում են էլեկտրոնային ձևի: Այդպիսի որոշման վտանգավորությունն այն է նրանում, որ պատճենահանելով (անգամ վնասելով)՝ բնագրերը դառնում են մեռյալ ֆոնդե, որոնք կարող են ոչնչանալ չօգտագործելու («ոչ պիտանիություն») պայմաններում: Մինչդեռ առանց գրադարանային ֆոնդի ֆիզիկական առկայության հնարավոր չէ գիրքը ընթերցողին մատչելի դարձնել: Կամ, եթե խոսելու լինենք թվայնացված «փաստաթղթի» մասին, ապա մշտապես այն համադրելի է անգամ շատ վատ վիճակում գտնվող բնագրի հետ: Տեղին է ասվել. «Գրքային մշակույթն ունի իր պատմությունը և իրավունք ունի պահպանվելու՝ ոչ միայն որպես տեղեկատվության աղբյուրի, այլ՝ որպես մարդկության նվաճումների մասին հիշողության» [4]:

Բացի այդ՝ գրադարանային ֆոնդերի թվայնացման դեպքում (հատկապես մատենագիտական ցանկերի կազմման գործում) անընդունելի են կրկնությունները և անհրաժեշտ է հաշվի առնել հեղինակային իրավունքի պահպանման հարցը, որոնք հաճախ շրջանցվում են: Ի դեպ, 2014թ. հունիսին Երևանում կայացած գիտաժողովին՝ «Հեղինակային իրավունքի և տեխնոլոգիական միջավայրում տեղեկատվական աղբյուրների անվտանգության խնդիրների մասին» իր կարծիքը հեռուստակապով հայտնեց նաև Թոմ Սլոունը Նյու Յորքից [5]: Ակնհայտ է, որ ընթերցանությունը և հասարակության (անհատների) գրագիտությունը չպետք է միակողմանիորեն կապել համակարգչի հետ, երբ կարելի է հաղորդակցությունը ապահովել նաև գրադարանային-մատենագիտական աղբյուրների միջոցով:

Ընթերցանության և հասարակության գրագիտության հարցերը XXI դարի սկզբներին բարձրացվել են նաև Բրիտանիայում: Ուսումնասիրությունների արդյունքները ցույց են տվել, որ «յուրաքանչյուր չորրորդ չափահաս անգլիացի դժվարությամբ է կարդում լիաֆորմատ թերթը, իսկ յուրաքանչյուր վեցերորդը ընդունակ չէ կարդալու այն մակարդակով, որպեսզի կարողանա հաղթահարել կյանքի առջև

ծառայած հասարակ առաջադրանքները ... ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի տվյալներով Մեծ Բրիտանիայի բնակչության 22%-ը անգրագետ է» [6]:

Հակասական կարծիքներ է հայտնել Զեֆֆ Փեյնը՝ առաջ քաշելով «ֆունկցիոնալ գրագիտության» հասկացությունը: Մի դեպքում՝ նա նշում է, որ «ֆունկցիոնալ գրագիտության» որոշումը պետք է հիմնված լինի սոցիալական տարբեր իրավիճակներում անհատական փորձի վրա, մյուս դեպքում՝ ասելով հակառակը՝ «նույնիսկ նորությունների ազահ սիրահարը, ինչպիսին ես եմ, հաճախ գերադասում եմ նայել նորություններ հեռուստացույցով, քան կարդալ լուրջ թերթ» [7]: Ամերիկյան միջավայրում «ֆունկցիոնալ գրագիտությունը» բնութագրվում է որպես կարդալու և գրելու կարողություն այն մակարդակի վրա, ինչը թույլ է տալիս ապրել արտաքին նորմալ կյանքով, սակայն ներքին կյանքը աղքատիկ է: Ըստ Մայքլ Գորմանի՝ ԱՄՆ-ի դպրոցների շատ աշակերտներ այսքանով էլ սահմանափակվում են՝ «ընթերցել քեզ համար»: Նրա խոսքով՝ «կամ միլիոնավոր ամերիկացիներ, ովքեր կարող են կարդալ հայտարարություններ, բայց չեն կարող կարդալ գիրք, կողմնորոշվել լրագրային ծավալուն հոդվածում, կամ գրել համոզիչ հոդված» [8]: Քննարկելով հասարակության մեջ տարածված գրագիտության վերաբերյալ նոր խնդիրներ՝ ամերիկյան սոցիոլոգներից ու մանկավարժներից շատերը վիճարկելիորեն պնդում են, որ գոյություն չունի չկա գրագիտություն հասկացություն, ինչը, մեր կարծիքով, նշանակում է գիտակցաբար իրաժարվել օգտվելու գրագիտության հմտություններից: Մ. Գորմանը այսպես է բնութագրել նմաններին. «Նրանք կարդում են միայն այն, ինչը պետք է կարդալ, բայց ոչ ավելի և, եթե ինչ-որ բան գրում են, ապա ամենաշատը՝ էսեմեններ» [9]:

Հարկ է նշել, որ չկա գրագիտությունը՝ կարդալու հմտությունն է՝ ցանկության բացակայության դեպքում այդ անելու:

Աղբյուրների վերլուծությունը և գիտամանկավարժական մեր փորձը հիմք են տալիս վստահորեն ասելու, որ գրագիտության ընդհանուր մակարդակը կախված է նաև ինֆորմացիայի ծավալի, մեծությունից կամ փոքրությունից, այլ՝ նրանից, թե տվյալ երկրի բնակչությունը (կամ՝ սոցիալական խումբը, անհատը) ինչպես է վերաբերում տեղեկատվակիր օբյեկտներին (սեպագիր, ծեռագիր, տպագիր, էլեկտրոնային), ինչպես է պատկերացնում գրադարանային-տեղեկատվական և տեխնոլոգիական մշակույթի դերը տեղեկատվական հասարակարգի զարգացման մեջ [10]: Ինչպես նշել է Ա. Բանդին՝ «Ինֆորմացիայի մեծ քանակությամբ հոսքը դեռ չի նշանակում, որ մարդիկ ավելի են այն արդյունավետ օգտագործել ...» [11], մեր կարծիքով՝ չխորանալով նաև դրանց արժանահավատությունը որոշելու մեջ:

Կարևոր նշանակություն է ստացել օրակարգի հարց դարձած «տեղեկատվական գրագիտության» խնդիրը, որի լուծման գործում մեծ են գրադարանային-տեղեկատվական ոլորտի մասնագետների դերը՝ փաստաթղթային-տեղեկատվական աղբյուրներից օգտվողների պահանջները [12] բավարարելու նպատակով ճշտելու տեղեկատվական աղբյուրի լրիվությունը, պատմականությունը, գիտակրթական նշանակությունը, որոնման առանձնահատկությունները: Տեղեկատվահաղորդակցական հարաբերություններում և կազմակերպական այլ գործընթացներում կարևոր է հաշվի առնել մատենագիտական տեղեկատվության հիմնական հասարակական գործառույթները՝ որոնողական, հաղորդակցական և գնահատողական» [13]: Օգտվելով էլեկտրոնային-տեխնոլոգիական միջոցներից՝ չպետք է նաև մոռանալ տեղե-

կատվական գրագիտությանը խթանող մատենագիտության մասին՝ որպես «հավերժական գործընթացի» [14]:

Այդպիսով՝ միայն բազմակողմանի իմացությամբ գրադարանավարները կօգնեն ընթերցողներին «կախված ընթերցանության նպատակից» պատասխանելու հարցերին այնպես, ինչպես որ նրանք կցանկանան: «Իսկ ո՞վ կարող է դա անել վիրտուալ աշխարհում», - խնդիրն այսպես է դրել Կեյտ Վիտտենբերգը Կոլումբիայի համալսարանից [15]:

Ի դեպ, տեղեկատվության ծեռք բերման (որոնման) կապակցությամբ հետաքրքիր հետևության է հանգել «Սերչեր» հանդեսի խմբագիր Բարբարա Կվինտը, ով դեռ 1970-ական թթ. ձևավորված և տեղեկատվության տարածմանը նպաստող «Օնլայն աշխարհի» մասին ասել է. «Մարդիկ կկարողանան բավարարվել առանց գրադարանների, բայց նրանք չեն կարող շրջանցել առանց գրադարանավարների» [16]: Մեր կարծիքով՝ այդ համոզմունքը չի փոխվել նաև այսօր, երբ մարդիկ ավելի, քան երբևէ, կարիք ունեն գրադարանավար-մատենագետ մասնագետների: Անհրաժեշտ է ավելացնել, որ ընթերցողների տեղեկատվական պահանջների բավարարումը գրադարանագիտության և մատենագիտության հիմնարար խնդիրներից է, որի լուծման շնորհիվ գրադարանը ապահովում է հասարակական կյանքի կայունությունը:

Բացի վերոնշյալներից՝ արևմուտքում խոսվում է նաև ընթերցասեր խմբերի աճի մասին, ովքեր գրքի հասարակական-ձանաչողական և կրթադաստիարակչական դերն ու նշանակությունը բարձրացնելու նպատակով հավաքվում և քննարկում են կարդացվելիք գիրքը: Այդ տեսանկյունից ուշագրավ է հեռուստատեսային թրք-շոուի հաղորդավար Օպրա Ուինֆրիի՝ 1996թ. ԱՄՆ-ում կազմակերպած «Օպրայի գրքերի ակումբի» դերը: Այն գրքասերների շրջանում հայտնի է դառնում նրանով, որ յուրաքանչյուր ամիս կազմակերպված թրք-շոուի քննարկման համար ընտրվում է մեկ գիրք, որի մի մասը արդեն 500 հազար հեռուստադիտողներ կարդացած են լինում: Իսկ Բրիտանիայում ընթերցողական «նման խմբեր» ձևավորվեցին 1997թ-ից: Օրինակ՝ «Օրանժե» ֆիրման, որն զբաղվում էր շարժական հեռախոսների վաճառքով (ինչպես՝ այսօր Հայաստանում), զբաղվում է նաև գրքային տեղեկատվության տարածման գործով: Թեև «Օրանժեի» և գրադարանի (կամ փաստաթղթատեղեկատվական այլ կենտրոնի) գործառույթները խստորեն տարբեր են, սակայն անզու-ամերիկյան իրականության մեջ գրքերի կարևորումը նման միջոցներով էլ ստանում է լայն տարածում:

Արտասահմանյան գրադարանային գործի պատմությունից իմանում ենք, որ ամերիկյան հանրային գրադարաններում «ակումբային ընթերցանության» զարգացման համար կարևոր դեր է խաղում «Գրադարանային ասոցիացիան»՝ 1982թ. գործառության մեջ դնելով «Եկեք խոսենք այդ մասին» ծրագիրը («մեկ գիրք-մեկ քաղաք» սկզբունքով): Միետլիի հանրային գրադարանի գրքի և ընթերցանության կենտրոնի ղեկավար Նենսի Պերլը ասել է. «Գրադարանային հանրությունը վերջապես գիտակցեց, որ գրադարանների հիմնական խնդիրը ոչ միայն տեղեկատվության մատչելիության ապահովումն է, այլ նրանում, որ օգնի մարդկանց գտնելու ընթերցանության համար լավ գրքեր ... գիտակցել տա գրքի և ընթերցանության կարևորությունը գրադարանային աշխարհում» [17]:

Համաձայն մեկ այլ օրինակի՝ XXI դարի սկզբներին Նյու Յորքի հանրային գրադարանը դեռահասների համար բացում է կենտրոնական գրադարան՝ տեխնոլոգիական միջոցների բոլոր հնարավորություններով, որոնք, ընթերցանության ձգնա-

ժամը հաղթահարելու փոխարեն, խոստանում են սպանել ընթերցանությունը: Բայց, ինչպես մեկ տարի անց վկայել է գրադարանի աշխատակիցը, «դեռահասներին աստիճանաբար սկսել են ծանծրացնել համակարգիչները, կոմպակտ դիսկերը, DVD-ները, և միակ բանը, որը նրանց դեռ չի ծանծրացրել՝ գրքերն են» [18]: Մեր կարծիքով՝ այդպիսի մոտեցումը մերժելի է և բացասական ազդեցություն է թողնում ոչ միայն տվյալ երկրի տեղեկատվական և սոցիալ-հաղորդակցական գործընթացների վրա, այլև սկզբունքորեն չի համընկնում ուրիշ երկրների մասնագետների տեսակետներին, գրադարանային-տեղեկատվական գործի «ներառյալ ընթերցանության» ընդհանուր զարգացումներին, ազգային առանձնահատկություններին: Դրա հետ մեկտեղ պետք է նշել, որ ի տարբերություն ԱՊՀ երկրների, ԱՄՆ-ում գրադարանային գործի բնագավառում պետական միասնական քաղաքականություն ձևավորող մշակույթի նախարարություն կամ պետական որևէ կառույց բացակայում է: Շատ հարցերում այդ դերն իրականացնում է Ամերիկյան գրադարանային ասոցիացիան (ALA)՝ հիմնված 1876թ.: ԱՊՀ երկրներում, ներառյալ Հայաստանում, ոչ միայն դրանք կան, այլև գործում է «Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին օրենքը» [19]: Կարծում ենք՝ տարբերությունները խիստ զգալի են երկրների միջև, որոնք էլ առիթ են բանավիճությունների ծագման:

Նկատի առնելով ժամանակակից մարտահրավերները և անդրադառնալով գրադարանի, գրքի և ընթերցանության դերին ու նշանակությանը՝ ռուս մասնագետներից Դ. Կ. Ռափինսկին ընդգծում է. «Որքան շատ էլեկտրոնային ռեսուրս է ներկայացնում գրադարանը, այնքան առավել արդյունավետ է դառնում գրադարանից օգտվելու ավանդույթը ... Տպագիր և էլեկտրոնային ինֆորմացիաները սպասարկվում են տարբեր ընթերցողների (հատկապես հեռահար ուսուցման դեպքում), բայց նրանցից մեկը չի փոխարինում մյուսին ...» [20]: Համաձայն հեղինակի՝ չի էլ կարող փոխարինել. վիճարկելի չէ, օրինակ, այն հսկայական տարբերությունը, որը գոյություն ունի օգտվողի Մատենադարանում լինելու և Մատենադարանի հետ համագանցով հաղորդակցվելու, նրա վերաբերյալ տեղեկություն ստանալու միջև: Կամ՝ մատենագետ-գրքագետի համար միայն համացանցից օգտվելու խնդիրը չէ, այլ բուն գրքի պատմությանը (...) զբաղվելը, ինչը պահանջում է տվյալ տեղեկատվական օբյեկտի հետ հետազոտողի կենդանի հաղորդակցություն՝ անկախ նրանց գտնվելու վայրից ու հեռավորությունից:

Ֆրանսիացի գրող, էսսեիստ և լրագրող Ժան-Ֆիլիպ դը Տոնակը «Հույս չունենաք, թե կազավեք գրքերից» ժողովածուի նախաբանում գրել է. «Գրավոր խոսքի համատարած թվայնացման, էլեկտրոնային ընթերցանության նորանոր գործիքներից բխող մարտահրավերներին ընդառաջ գրքի լավ ու վատ օրերի այս հիշատակումը թույլ է տալիս մեղմել վերահաս փոխակերպումների ազդեցությունը: Ներկայացվող գրույցները՝ որպես Գուտտենբերգի գալակտիկային ուղղված ուրախ ծոն, կիսայեն գիրք կոչվածի բոլոր ընթերցողներին ու սիրահարներին: Չի բացառվում, որ էլեկտրոնային գրքեր նախընտրողների կարոտն էլ արթնանա» [21]: Կասկած չկա ասելու, որ գրքի և գրադարանի նկատմամբ «կարոտն» ու վստահությունը քաղաքակիրթ աշխարհի համար անփոխարինելի արժեք են: Բայց այդ արժեքը գիտակցելու և հասարակության գրագիտությունը ընթերցանության միջոցով բարձրացնելու համար՝ որպես զարգացման ռազմավարություն, անհրաժեշտ է «ազգային ծրագիր» [22]:

Ժամանակակից գրադարանային-տեղեկատվական զարգացումները, սակայն ցույց են տալիս, որ գլոբալ մարտահրավերների առաջ են կանգնել բուն տեխնոլո-

գիական միջոցները՝ համակարգիչները, որոնցում օրեցօր աճող կիբերհարձակումները (վերաճելով կիբերպատերազմների) պատճառ են դարձել միլիարդավոր տեղեկատվական աղբյուրների ոչնչացման: Համաձայն մեդիա լրատվամիջոցների [«Հ1», մայիսի 15 և 16, 2017թ.]՝ մայիսի 12-13-ին աշխարհի համարյա բոլոր տեխնոլոգիական համակարգերը ենթարկվեցին կիբերհարձակման: «Ուզում եմ լաց լինել» նոր վիրուսի ուժեղ հարվածի տակ հայտնվեցին Մեծ Բրիտանիայի, Իսպանիայի, Իտալիայի, Գերմանիայի, Պորտուգալիայի, Թուրքիայի, Ուկրաինայի, Ղազախստանի, Ինդոնեզիայի, Վիետնամի, Ճապոնիայի և Ֆիլիպինների համակարգչային համակարգերը՝ արգելափակելով ու ոչնչացնելով ֆինանսաբանկային, առողջապահական, գիտակրթական, ռազմական և այլ նշանակությամբ «էլեկտրոնային փաստաթղթեր» [23]:

Պարզվել է, որ հարձակումները կատարվել են ԱՄՆ-ից: Համաշխարհային կիբերհարձակման հետևանքով մոտ 1000 համակարգիչ էլ նույն վիրուսով վարակվել է Հայաստանում [24]:

Շատ չանցած՝ մայիսի 28-29-ին, աշխարհում լայն տարածում ստացած մի նոր՝ «Wanna Gry» վիրուս էլ հասցրել է վարակել մոտ կես միլիոն համակարգիչ: Հայաստանը համանուն վիրուսով վարակված երկրների ցանկում 40-րդն է [«Արմենիա», 29 մայիսի, 2017թ.: Տես նաև՝ 25]: Գիտատեղեկատվական և հաղորդակցական գործունեության համար կարևոր այս բոլոր տեխնոլոգիական հանցագործությունների մասին առայժմ չկան քննական լուրջ վերլուծություններ...

Ակնհայտ է, որ տեխնոլոգիական (վիրտուալ) միջավայրում, տեղեկատվական աղբյուրների անվտանգության ապահովումը և հեղինակային իրավունքի խախտումները դառնում են անկառավարելի՝ հարցականի տակ դնելով մասնավորապես գիտակրթական նպատակներով համացանցի⁵⁷ օգտվելու հիմնախնդիրը: Իսկ գրքի՝ որպես ընթերցանության օբյեկտի և գրադարանի՝ որպես սոցիալական ինստիտուտի նկատմամբ վստահությունը մեծանում է ավելի: Գրքի ուժն անսահման մեծ է: Առանց ԳՐՔԻ՝ անհնար է անգամ պատկերացնել կրոնական և քաղաքական գործիչների երդման արարողությունները:

Հետևություններ.

Աղբյուրների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հողվածում քննարկվող խնդիրների շուրջ առկա են տարբեր մոտեցումներ: Փաստորեն ընթերցանության օբյեկտների ընտրության և օգտվողների տեղեկատվական պահանջները բավարարելու հարցերը դիտարկվում են առանձին-առանձին, որոնք գրադարանագիտական, մատենագիտական և գրքագիտական տեսանկյուններից վիճարկելի են: Նկատվում է գրադարանային-տեղեկատվական և մատենագիտական գործառնությունների սահմանների, սահմանափակումե, ինչը տեսականորեն անընդունելի է:

Որպեսզի ժամանակակից գրադարանային-տեղեկատվական ու տեխնոլոգիական գործընթացներում արհեստական մեկուսացման մեջ չհայտնվեն հումանիտար զարգացումները, անհրաժեշտ է հաշվի առնել գիտության և պրակտիկայի փոխադարձ կապը, ընթերցողների տարիքային, հաղորդակցական և ազգային առանձնահատկությունները:

⁵⁷ Համացանց կամ *damnatio memoriae* – Հիշողության նզովք (լատ.): Հետմահու պատժի ձև, որը Հին Հռոմում կիրառվում էր պետական հանցագործի նկատմամբ: Նրա գոյության ամեն մի վկայություն ոչնչացվում էր հիշատակն իսպառ ջնջելու համար: Տես 4, էջ 219:

Համաշխարհային ինտեգրացիոն գործընթացներում բացասական հետևանքներից խուսափելու համար պետք է կատարել մեթոդների ճիշտ ընտրություն, ցուցաբերել վերլուծական կարողություններ, նպաստել տեղեկատվական դաշտի և հասարակության գրագիտության բարելավմանը: Ըստ էության կարևորելով Կապլանի և Վիտտենբերգի առաջ քաշած հարցերի իմաստաբանական նշանակությունն ու բանավեճային էությունը՝ տրամաբանական է համակարգիչների դեպքում այլևս կիրառել «Օգտվել, թե՞ չօգտվել» արտահայտությունը: Հստակ է սակայն, որքան որ մեծանում է տեխնոլոգիական տեղեկատվության արագ տարածման գործոնի դերը, նույնքան և ավելի մեծանում են այն ամենի գինը, որոնք գտնվում են տեխնոլոգիաների սահմաններից դուրս, ինչպիսիք՝ գրքերն են:

XXI դարի մարտահրավերներում բազմազգ ժողովուրդների մշակութային արժեքները փրկելու, տեղեկատվության անվտանգության ու գրադարանների հասարակական դերը էլ ավելի բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է կիբեռհանցագործությունների դեմ միասնական պայքար, ձգտել գրադարանային-տեղեկատվական գործի և հեղիանակային իրավունքի մասին օրենքները լրջորեն պահպանելուն:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Kaplan, N. To read, responsibly /N. Kaplan// Public Library Quarterly. – 2008. – Vol. 27, N3. – p.194.
2. Grafton, A. Future reading / A. Grafton// New Yorker. – 2007. Vol. 83, N34. – Nov. 5. – p. 50.
3. Ibid., p. 54.
4. Перминова О. И. Сохранность и доступность. Миф или реальность (Из опыта НИЦКД РГБ).//Библиотековедение. 2010 – N 6. – стр. 38.
5. Գրադարանային-տեղեկատվական կրթության համակարգում նոր տեխնոլոգիաների և սոցիալական մեդիայի կիրառման արդի միտումները: Հանրապետ. գիտաժողովի զեկ. ժողովածու (2014թ. հունիսի 10)/ կազմող, առաջաբանի հեղ. և մասնագիտ. խմբագիր՝ Գ.Ա. Սուքիասյան: - Եր.: Էդիթ պրինտ, 2014. էջ 5-6:
6. Payne, G. Re-counting “illiteracy”: literacy skills in the sociology of social inequality /G. Payne// The British Journal of Sociology. – 2006. Vol. 57, N 2. – p. 223.
7. Ibid. P. 228-229.
8. Agee, J. Literacy, aliteracy and lifelong learning /J. Agee// New Library World. – 2005. – Vol. 106, N 1212. – p. 249.
9. Ibid., p. 244.
10. Սուքիասյան Գ.Ա., Գրադարանային-տեղեկատվական և տեխնոլոգիական մշակույթը տեղեկատվական հասարակարգի զարգացման մեջ //8-րդ գիտաժողովի նյութերի ժողովածու: Եր.: Հայրուսակ համալսարան, 2016, էջ 85-92:
11. Wallis, J. Cyberspace, information literacy and the information society /J. Wallis//Library Review. – 2005. – Vol. 54, N 4. – P. 218-222.
12. Сукиасян Г.А. Информационные потребности: проблемы развития [Текст]/ Г.А. Сукиасян // Молодежь в науке и культуре XXI века:

- материалы междунар. науч-творч. форума. 31 окт. – 3 нояб. 2016./ Челябин. гос. ин-т культуры; сост. Е.В. Швачко.-Челябинск, 2016. – С. 81-83.
13. Коршунов О.П. Библиографоведение: Общий курс. Ч. I. Основы теории библиографии. Раздел I. – М., 2001. – стр.85.
 14. Боженова Ирина. Библиография – это вечное творчество // Библиотечное дело. 2015. – N 17. – С. 29-31:
 15. Wallis, J. Cyberspace, information literacy and the information society/ p. 221.
 16. Quint, B. Will libraries vanish? /B. Quint// Information Today. – 2012. – Vol. 29, N 2. – P. 8
 17. Pearl N. Lust for reading / N. Pearl// American Libraries. – 2005. – Vol. 36, N 5. – P 32-36.
 18. Fialkoff, F. Is reading out?/ F. Fialkoff // Library Journal. – 2004. – Vol.112, N13. Aug. 15 – P. 8
 19. Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին օրենքը և որոշումներ: Եր.: ՀՀ մշակույթի նախարարություն; Հայաստանի ԱԳ, 2013.-47 էջ:
 20. Равинский Д.К. Библиотека и вызовы XXI века: Монография. – РНБ. – СПб, 2011. – 132 с.
 21. Կարիեր Ժան-Կլոդ, Էկո Ումբերտո. Հույս չունենաք, թե կազատվեք գրքերից: Զրույցներ/Ֆրանս. թարգմ.՝ Ս. Դավթյան - Եր.: Անտարես, 2015 – էջ 13:
 22. Сметанникова Н.Н. Чтение, грамотность, читательская компетентность: стратегия развития // Библиотековедение.2017. – Т. 66. – N 1. – С. 41-48.
 23. Гезаалян Л. Разведка боем или просто бизнес-проект?//Республика Армения. 17 мая, 2017, N 37, С. 4.
 24. Գլոբալ կիբերգրոհից Հայաստանում վիրուսով վարակվել է մոտ 1000 համակարգիչ //ՀՀ, 17 մայիսի, 2017, թիվ 88, էջ 4:
 25. Հայաստանը «Wanna Gry» վիրուսով վարակված երկրների ցանկում 40-րդն է //ՀՀ, 30 մայիսի, 2017, թիվ 97, էջ 6:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Գիրքը և ընթերցանության հարցերը XXI դարի բանավեճերում (գրադարանային-տեղեկատվական վերլուծություն) Գագիկ Սուքիասյան

Վերլուծության արդյունքում պարզվել է, որ ժամանակակից աշխարհում տեղի ունեցող գլոբալ փոփոխությունները զարգացման նոր մարտահրավերների առաջ են կանգնեցրել ոչ միայն գրադարանային-տեղեկատվական, այլև էլեկտրոնային-տեխնոլոգիական համակարգերին: Աղբյուրների համեմատական ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ հողվածում քննարկվող խնդիրները չունեն միասնական (ընդհանուր) լուծում, իսկ մոտեցումները կրում են վիճելի բնույթ:

РЕЗЮМЕ

Книга и вопросы чтения в дискуссиях XXI века
(библиотечно-информационный анализ)

Гагик Сукиасян

Ключевые слова: дискуссия, информационная и технологическая коммуникация, чтение, грамотность, кибер-атака, обеспечение безопасности библиотечно-информационных источников.

В результате исследования выяснилось, что происходящие в современном мире глобальные перемены поставили перед новыми вызовами развития не только библиотечно-информационные, но и электронно-технологические системы. Сравнительное изучение источников показывает, что обсуждаемые в статье задачи не имеют единого (общего) решения, а подходы носят спорный характер.

SUMMARY

The book and reading issues in the discussions of the XXI century
(Library and information analysis)

Gagik Sukiasyan

Keywords: Discussion, information and technological communication, reading, literacy, cyber attack, security of library information sources.

As a result of the research, it became clear that the global changes taking place in the modern world put not only library and information systems, but also electronic and technological systems, in front of new development challenges. A comparative study of sources shows that the problems discussed in the article do not have a single (common) solution, and approaches are controversial.